

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора Гупана Нестора Миколайовича на дисертаційне дослідження Терлецької Любові Миколаївни «Педагогічні умови навчання іноземних мов у педагогічних училищах України (друга половина ХХ століття)», представлене на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки 01 – Освіта / Педагогіка.

У сучасних умовах державотворення спрямованих на розбудову української освіти, важливого значення набувають дослідження з історії окремих напрямів педагогічних знань. Вони сприяють систематизації та узагальненню історичного досвіду взаємодії науки і суспільства, з'ясуванню механізмів змін у теорії та педагогічній практиці відповідно до соціальних потреб. Актуальність дисертаційного дослідження Л. М. Терлецької зумовлена зростаючою увагою суспільства в цілому і педагогічної громадськості, зокрема, до проблем підготовки кадрів для освітніх закладів. Водночас вона набуває ще більшої значущості оскільки ця наукова розвідка присвячена підготовці кваліфікованих фахівців, які володіють іноземними мовами. Освітні реформи, що запроваджувалися в Україні на зламі двох останніх століть, сприяли появі нових методів навчання для розвитку всебічно розвиненої та творчої особистості, зміні авторитарного стилю навчальної діяльності на гуманістичний підхід з врахуванням індивідуальних особливостей учнівської та студентської молоді. Іноземна мова сьогодні є засобом міжкультурного спілкування, саме тому опанування іншомовною мовленнєвою діяльністю спрямоване не тільки на розвиток комунікативної компетентності (мовної, мовленнєвої, соціокультурної, країнознавчої, лінгвокраїнознавчої), а й на виховання засобами іноземної мови.

Дисертаційну роботу виконано в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки як складової комплексної наукової проблеми факультету

психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Психолого-педагогічне забезпечення використання новітніх освітніх та інформаційних технологій у навчальному процесі вищих навчальних закладів» (державний реєстраційний номер 10БП016 – 01). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 6 від 14.01.2014) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол №8 від 25 листопада 2014 року).

Дисертаційна робота Л. М. Терлецької, характеризується системним підходом до предмету дослідження. Текст дисертації складається із вступу, трьох розділів, нерозривно пов'язаних між собою, висновків, додатків, списку використаних джерел. Структура повністю відповідає меті і завданням дослідження та дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом наявних літературних джерел психолого-педагогічного та історико-педагогічного спрямувань з проблематики висвітлення шляхів реалізації педагогічних умов навчання іноземних мов у педагогічних училищах України в другій половині ХХ століття.

Свідченням теоретичної і практичної значущості дослідження Л. М. Терлецької є не лише теоретичний аналіз проблем впровадження професійно-педагогічної підготовки вчителів іноземної мови у закладах вищої педагогічної освіти України в означених хронологічних межах, а й застосування провідних ідей навчання іноземних мов тієї доби в розробку нових методик іншомовної підготовки студентів у сучасних українських вишах.

До позитивних рис роботи необхідно віднести те, що дисертантка на основі аналізу історичних джерел, методичної та наукової літератури виокремлює педагогічні умови навчання іноземних мов у загальноосвітніх та

спеціальних педагогічних закладах освіти України. Серед них: загальні і спеціально-предметні (організаційно-педагогічні, кваліфікаційно-методичні, комплексності спрямування іншомовної навчальної діяльності). Зокрема, до загальних умов віднесено ті, що необхідні для забезпечення ефективності навчання та виховання. Вони базуються на принципах педагогічного процесу, а саме: цілеспрямованості; науковості змісту навчання і виховання; систематичності та послідовності; свідомості, активності, творчості учнів; вибору оптимальних методів, форм, засобів навчання і виховання; комплексного підходу до навчання й виховання; врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів; міцності, усвідомленості і дієвості результатів навчання, виховання; поваги до особистості учня в поєднанні з вимогливістю. Усі ці принципи пов'язані та взаємно обумовлюють один одного.

Спеціально-предметні педагогічні умови — це ті які необхідні для набуття знань, умінь та навичок з окремих предметів, враховуючи особливості їх навчання. Навчальні предмети (дисципліни) відрізняються своєю специфікою, а саме: основними завданнями, вимогами до навчальних досягнень, змістом навчального матеріалу, типом закладу освіти, суб'єктами (учасниками) освітнього процесу, методикою навчання та викладання.

Дисертантка доводить, що для забезпечення ефективності іншомовної підготовки у закладах освіти доцільне виконання таких спеціально-предметних педагогічних умов: взаємопов'язаного навчання видів іншомовної мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письма); врахування знань з рідної мови; домінуючої ролі комунікативних вправ; особистісно-орієнтованої спрямованості іншомовного навчання; забезпечення навчального процесу відповідною матеріальною базою, у тому числі автентичними навчальними матеріалами (підручниками, відео- та аудіотехнікою, аудіофайлами, лінгафонними кабінетами); мотиваційного забезпечення іншомовної діяльності; індивідуалізації процесу навчання іноземної мови та інші. Усі ці умови мають бути у супроводі навчального

предмету (дисципліни) «іноземна мова» і визначати принципи, методи та вимоги щодо іншомовної мовленнєвої діяльності учасників освітнього процесу.

Достовірність, новизна наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації не викликає сумнівів. У дисертації вдало визначено об'єкт і предмет дослідження. Мета дослідження дозволила авторці розглядати досліджувану проблему як цілісну систему, що перебуває в динамічному розвитку. Завдання роботи відповідають сформульованій меті та спрямовані на її розкриття. Ознайомлення із змістом та текстом дисертації дає підстави стверджувати, що поставлені завдання авторка повністю виконала.

Позитивної оцінки заслуговує ступінь апробації результатів проведеного дослідження, які обговорювалися на семи наукових і науково-практичних конференціях різного рівня (зокрема й на міжнародних). Список авторських публікацій нараховує 15 найменувань.

Положення дисертації ґрунтуються на аналізі вітчизняної та зарубіжної літератури, висновки є достатньо обґрунтованими і базуються на теоретичних судженнях автора. Наукова новизна одержаних результатів дисертації визначається тим, що вперше: – *систематизовано* праці вітчизняних та зарубіжних науковців щодо навчання іноземних мов у середніх та середніх спеціальних педагогічних закладах освіти УРСР і незалежної України;

– *визначено та проаналізовано* педагогічні умови навчання іноземних мов студентів педагогічних училищ України у другій половині ХХ століття;

– *розроблено та обґрунтовано* періодизацію іншомовної підготовки студентів педагогічних училищ України в досліджуваних хронологічних межах;

– *уточнено* сутність поняття «педагогічні умови» у контексті навчання іноземних мов як сукупності загальних та спеціально-предметних умов (організаційно-педагогічних, кваліфікаційно-методичних та умов комплексності спрямування іншомовної навчальної діяльності);

– подальшого розвитку набуло дослідження проблеми змісту іншомовної компетентності майбутніх педагогів та оцінювання рівня її сформованості.

Заслуговує на увагу практичне значення одержаних дисертанткою результатів. Воно полягає у тому, що його основні положення, результати та висновки знайшли відображення в окремих модулях програм з дисциплін «Педагогіка», «Іноземна мова», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Методика навчання англійської мови», «Методика навчання іноземної мови», «Практикум усного і писемного мовлення (іноземна мова)», «Шкільний курс англійської мови», «Практична граматики англійської мови», курсах з підготовки майбутніх вчителів початкової школи та вихователів дошкільних закладів у педагогічних училищах та гуманітарно-педагогічних коледжах України. Отримані результати дисертаційної роботи використовуються у процесі читання лекцій та проведенні семінарських занять у закладах вищої освіти для забезпечення ефективності навчання іноземних мов студентів.

Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес 7 навчальних закладів різних областей України.

Повністю підтримуючи дисертаційне дослідження Терлецької Л. М. та позитивно оцінюючи його зміст, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. Великий обсяг фактичного матеріалу, систематизований здобувачкою і включений у дослідження, представляє значний науковий інтерес, але дисертантка захоплюється описовістю і не дає власної оцінки праць попередників де містяться застарілі, а інколи й не коректні твердження (с. 81-84).

2. На нашу думку підрозділ 1.1 «Стан дослідженості проблеми в історико-педагогічному аспекті» варто було б назвати «Історіографія досліджуваної проблеми». Адже у висновках до цього підрозділу йдеться саме про історіографію (див. с. 36).

3. В окремих місцях тексту дисертації спостерігається підміна понять «хронологічні межі дослідження» та «період дослідження» (див. с. 17,27,80,168,197 та ін.). В історико-педагогічних дослідженнях в обраних хронологічних межах має бути розроблена авторська періодизація, що складається з періодів в яких можуть міститися етапи (структурно етапи без періодів не існують).

4. Характеризуючи навчальні програми за якими здійснювалася підготовка вчителів іноземних мов дисертантка інколи посилається не на автентичні документи, а на підручники з історії педагогіки, або публікації інших дослідників (с. 116,117). Окрім того, посилання 81 (с. 117) на навчальну програму відсутнє у списку літератури оскільки він містить лише 76 джерел.

5. Текст дисертації не позбавлений мовно-стилістичних огріхів та неточностей у використанні термінів і понять. Наприклад: «важливо розробити та обґрунтувати періодизацію етапів ... (с. 84); «розкрито стан наукового розроблення наукової проблеми» (с. 94); дисертантка плутає «компетенцію» і «компетентність» (с. 51,162); «напрями» і «напрямки» (с. 199) та ін.

Проте, висловлені зауваження та побажання не применшують загальну позитивну оцінку дисертації. Головні завдання, поставлені дисертанткою виконані. Дисертаційне дослідження Л. М. Терлецької є завершеною самостійною працею. Текст акуратно оформлений. До кожного розділу зроблені чіткі висновки.

Автореферат відображає основний зміст дисертації.

У цілому, дисертація є самостійним завершеним дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу суттєвого значення для вдосконалення навчально-виховного процесу у навчальних закладах педагогічної професійної освіти.

Дисертація відповідає пп. 13, 14, 15 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.03.2007 № 423, що дає підстави для присудження Терлецькій Любові Миколаївні наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки 01 – Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент, доктор педагогічних наук,
професор, головний науковий співробітник
відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України

 Гупан Н. М.

Гупан Н. М.
